

Spordihoone L-kujuline 1-3 korruseline maht järgib kunagi Põhja-Tallinna administratiivkeskusena ümber sündima pidanud nõukogudeaegse tüüpkoollimaja ehitusjoont. Hoone ujulatiib peitub Sõle tänava poolt vaadates pargipuude taha, muutes ruumilise ülemineku Pelgulinna miljööala väiksematele hoonemahtudele harmoonilisemaks. Sellega austusavaldus Pelgulinnale ka piirdub. Hoone on seljaga tugevalt Pelgulinna poole – see on Pelgulinna poolt tulija jaoks selgelt tajutav, kui ekselda suletud ja piiratud sopistuste vahel ümber maja peasissepääsu poole.

Mõttele, et spordikeskus on mõeldud teenindama külastajaid ka kaugemalt, viitab mahukas parkimisplats 51 autole. Ühtlasi illustreerib see normide ja määruste paindumatus (ühiskondlike) hoonete kavandamisel. Kuivõrd mõistuspärane on ameerikalik elustiil – sõita autoga „treppi“, et minna sportima?

Väike park spordikeskuse ja Sõle tänava vahel on meeldiv roheline paus linnaruumis, kuid täiendavaid võimalusi tervisespordiks vabas õhus see linnarahvale ei paku.

Nii väljast kui seest lihtne hoone on kui must kast spordivaatemängudeks. Raudsulfaadiga tumehalliks töödeldud lehislaudis, mustaks pigmenteeritud betoonraamid ning neile kontrasti pakkuvad heledad päikesirmid mõjuvad tervikuna looduslähedaselt ja keskonda sulanduvalt. Isegi sedavõrd, et tõstatub küsimus: kas nii suure avaliku tähtsusega hoone ei peaks ennast füüsilises keskkonnas mõjusamalt manifesteerima?

Hoone loomisel on lähtunud konstruktiivselt ratsionaalsusest ja materjaliloogikast. Üldjoontes on mahtude suurused määranud standardmõõdus spordiplatsid ja basseini. Hoone mõjub pigem suletuna kui avatuna – kitsad „laskepiludest“ aknad on olnud teadlik ruumiline otsus, et vältida sportimist segavate teravate päikeselaikude langemist. Hoone on ehitatud monoliitset raudbetoonist ja sandwich-paneelidest, ujula ruumi kanduriteks on liimpuitraamid, mis on niisketes tingimustes vastupidavam lahendus, kui metallkonstruktsioonid.

Sisenedes hoonesse, satub külastaja kesksesse halli, kust on võimalik edasi suunduda 3 üksteisega mittekattuvasse tsooni: ujulasse, välisjalanõudes külastaja või sise-

jalanõudes treeningsaalide kasutajate tsooni. Hoone mahutab korvpallisaali, vehklemissaali ning väiksemaid treeningsaale, 8 rajaga basseini ja lastebasseini, mida toetavad ameti-, kogunemis-, riietus- ja saunaruumid kokku 732 inimesele.

Idee sulandada hoone selle linnaruumilise konteksti kaotas oma algse tähenduse hetkel, mil keskus sai täienduse ajutise, spordihoonest 8 meetrit kõrgema jalgpallihalli näol. Kunstmuru ja kilekatusega tehisoas, betoonvundamendi ja õhktaskute abil vormi hoidev pneumohall hoiab stabiilset sisekliimat (talvel +10 °C) ja on varustatud elektriga, kuid utilitaarsuse kõrval puudub sellel iga-sugune ruumiline või disainväärtus. Pneumohall mõjub kui tervikuse mitesobiv järelmõte, mis muudab spordihoone küljele sopistatud tribüüni ruumiliseks rudimediks. Ühtlasi on tegemist ilmeka näitega ajutisuse püsivusest. Algselt planeeriti halli kasutusajaks periood oktoobrist aprillini. Hiljem ilmnes, et selle sage mahavõtmine ja tagasi-paigaldamine ei ole majanduslikult otstarbekas, mistõttu domineerib hall linnaruumis aastaringiselt. Ometigi ei saa kahelda selle sisulises väärtuses kohaliku laste jalgpalliklubi jaoks.

Avatud Majad nr. 36

Põhja-Tallinna uus avalik ruum

28.04.2018

Grupijuht: Kaidi Õis, arhitekt.

EESTI ARHITEKTUURIMUSEUM
MUSEUM OF ESTONIAN ARCHITECTURE

EESTI KULTUURKAPITAL

Kui mõelda linnast kui argitoimetuste, kohtumiste ja sündmuste võrgustikust, võib väita, et linnaruumi võimaluste rohkuse määrab selle avalik ruum. Avalikus ruumis kohtuvad kõik ühiskonna sotsiaalsed kihid. Avalik ruum on toimumispaik kollektiivsetele tegevustele. Hea avalik ruum loob kogukonnatunnet. Avaliku ruumina võib mõista ka näiteks tänavaid, väljakuid ja parke, kuid Eesti laiuskraadil on valdav osa linnaelust koondunud siseruumidesse. Seetõttu täidavad ühiskondliku elu tähtsaimate tegevuspaikade rolli ühiskondlikud hooned.

Ühiskondlikud hooned peegeldavad ühiskondlikku tellimust. Vaadeldes arhitektuuri ruumi-uurija pilguga, on paslik mõtiskleda: millised ideed on olnud hoone loomisel lähtepunktiks? Kuidas need ideed ruumis manifesteeruvad? Millist ruumilist, kultuurilist ja sotsiaalset konteksti on maja loomisel arvesse võetud? Milliseid ruumielamusi see pakub? Millised on olnud ühiskonna tahe ja ootused hoonega seoses? Kas ootuseid on täidetud?

Kõigi ekskursioonil külastatavate hoonete ühishimetaajaks on paiknemine aktiivse ja kaasarääkiva kogukonnaga asumites: Kalamajas ja Pelgulinna ning hea ruumitunnetuse ja selge visiooniga arhitektid autoritena.

Balti jaama turg

Address: Kopli 1

Arhitektuur: KOKO arhitektid

Turg on läbi ajaloo olnud suhtluse ja kokusaamise koht. Turg on avaliku elu keskus, mis pakub kaupa, tegevust ja vaatamängu ning on sellisena tähenduslik nii kohalikule kogukonnale kui laiemale avalikkusele. Balti jaama turu renoveerimisprojekt oli loogiline ruumiline reaktsioon Kalamaja sotsiaalsele uuenemisele olukorras, kus nn kauboikapitalismi ajajärgust pärinev vana turg suurt osa kohalikust kogukonnast enam ei kõnetanud.

KOKO arhitektid defineerisid turu kõike ja kõiki ühendava katusena. Üle kogu kauplemisala laotuv katus järgib ja võimendab ajalooliste Vernereri ja Kniepi laohoonete katusemaastikku. Katus loob Balti jaama turust sakraalse vimkaga maamärgi, rõhutab raudteearhitektuuri paralleelset iseloomu ning täidab ühtlasi praktilist eesmärki kaitsta

kauplejaid ilmastikutingimuste eest. Katuse lainetus jätkub turu Öhtu- ja Hommikuväljaku sillutisemustris, sidudes sise- ja välialad orgaaniliseks tervikuks. Just jalakäijate keskesed taimekastide ja pinkidega sisustatud ööpäevaringselt avalikud välialad on turu suurim teene piirkonna kasutajaskonnale – demokraatliku avaliku ruumi näol, mis kompenseerib ka mõistlike rongiootamistingimuste puudumist Balti jaamas.

Täna toimib Balti jaama turg ühe olulisema Kalamaja poolavaliku ruumina, mille välialadel rüübatakse lattet või plastpudelid õlut, kust on võimalik soetada nii disainrõivaid kui odavat Poola pesu, mille ankurrentnik on küll Selver, kuid kust on võimalik osta ka mahekaupa Eesti talunikelt. See on ruumiline hübriid, võrdlemisi demokraatlik kõigiga arvestatav ruum ning nagu on sõnadesse pannud Madli Maruste, kirjutades paljutõstatatud teemal „Balti jaama turu autentsuse kadumine“: kuigi kapitalismil on tavaks pakendada kannatusi ja vaesust kui eksootikat, ei ole ühelgi teoreetikul õigust taga nutta vana Balti jaama turgu turumüüjatelt küsimata, kas nende elu autentsuse eksponaadidena oli õnnelik.

Kokkuvõtvalt on Balti jaama turg nähtus rubriigist “Võimalik vaid Kalamajas”, kus dialoogile avatud eraarendaja, aktiivse kohaliku kogukonna ja linna koostöös on suudetud ära hoida järjekordse tavapärase kaubanduskeskuse sünd – tulemus, mis illustreerib kogukonda sisuliselt, mitte vaid vormiliselt kaasava linnaplaneerimise tegelikku potentsiaali.

Gustav Adolphi Gümnaasiumi nooremate vanuseklasside õppehoone

Address: Vana-Kalamaja 9a

Arhitektuur (eskiis): Salto AB

Sisearhitektuur: Pink OÜ

Kui 2016. aasta suvel avalikustati Gustav Adolphi Gümnaasiumi nooremate klasside kolimine Vana-Kalamaja Täiskasvanute Gümnaasiumi hoonesse, ei kujunenud avaliku diskussiooni keskseks küsimuseks avalik ruum ega arhitektuur, isegi mitte kalamajalaste lemmikteemad tänavate kehv läbitavus ja parkimine, vaid GAGi vilistlaste poolt tõstatatud väide, et kooli laiendamine ning senisest

poole rohkemate õpilaste vastuvõtt lahustab eliitkooli imago, kuigi GAG on olnud piirkonnakooliks suurele osale Kalamaja lastest ka seni. Ruumiteemade tagaplaanile jäämine (näiteks kitsaste õppetingsimuste oluline paranemine, kaasaegne Eesti tipparhitektide ja -sisearhitektide loodav õpikeskond jne) illustreerib ühiskonna suhtumist ja (mitte)arusaamist ruumilise igapäevakeskkonna kvaliteedi olulisusest.

Hoone linnaruumiliseks kontekstiks on peagi valmiv Kalamaja keskväljak. Täiskasvanute gümnaasiumi aegset linnaruumilist olukorda iseloomustas justkui laialivalguv, pingestamata ruum ning piisavate põhjuste puudumine keskväljaku külastamiseks. GAGi tulekuga on 1955. aastast pärinev stalinistlik koolihoone saanud endale ärksama sisu ja ümbritsev tänavaruum suurema kasutuse, mis linnaruumi uuenemist roheluse ja kergliiklejakesksuse poole toetab.

Oktoobris 2017 välja kuulutatud Vana-Kalamaja tänavaruumi arhitektuurivõistluse võitjad Kavakava arhitektid näevad piirkonna tulevikku järgmiselt. Vana-Kalamaja tänav peab peegeldama ja suutma ette näha Kalamaja arengu tulevikusuundi. Täna võime oletada, et nendeks on jagamismajandus (igal perel pole autot vaja), säästlikkus (uus mõtteviis, teadlik prügitootmise vältimine), avatud maailmapildiga linnakultuur (sotsiaalse ja kultuurilise mitmekesisuse aksepteerimine), kohalike, juba väljakujunenud väärtuste hindamine (kasutatav mererand, Kalamaja atmosfäär ja kogukond, õnnestunud linna- ja maaelu kombinatsioonid) ja tervislikkus (spordimine, kohalik ja hooajaline toit, vabas õhus viibimise võimalused)¹. Tulevikku vaatav ja avatud mõtlemisega kogukond, mida GAGi koolipere kindlasti on, loovad uute linnaehituslike ideede katsetamiseks hea kasvulava.

Hea arhitektuur ei ole alati silmale märgatav, mõnikord väljendub see hoopis ruumi igapäevases sujuvas toimimises. Selle koolihoone renoveerimis- ja ümbermõtestusprojekt on näide loomingulisest ja mitmekihi-

lisest kaasaegsest lähenemisest, mille fookuses ei ole olnud arhitektuur kui ehituskunst, vaid laste mitmekülgne areng, füüsilise aktiivsus ja õppimisrõõm. Arhitektide sekkumine hoone välisilmesse on olnud vähene. Ometi on piisanud fassaadivalgustusest, uuest peatrepi ning korrastatud ja sportimisvõimalustega täiendatud väliruumist, et muuta raskepäraste üldilmega hoone helgemaks ja õhulisemaks.

Koolimaja südameks on selle tagaküljele, tiibade vahele mahutatud klaasaatrium. See on riskasutuses ruum, mis toimib nii piduliku kogunemiskoha, kontserdipaiga kui söökla. Koolihoone läbiv kontseptsioon on, et õppimine saab toimuda kõikjal ja selle eesmärgi nimel on leidnud rakenduse pea iga ruutmeeter: tsirkulatsiooniruum kui lõõgastusruum, eksponeeritud ventilatsioonitorud kui õppevahendid ja siseviimistlusele kavandatud graafika kui spikker tunnis õpitu kinnistamiseks.

Koolihoone kõrvale on jäänud ehitamata võimla, mis algselt planeeriti praeguse spordiväljaku asukohta. 4. korrusel asunud vana võimla ja aula asemele on rajatud tehnoloogiainnak, muusika- ja kunstiklassid. Samas võib väita, et vabaõhu spordiväljak, mis transformeerus talvel avalikuks uisuplatsiks, oli Kalamaja avalikule ruumile ehk suuremgi lisaväärtus.

Tegevustele, millele kitsas kinnistu traditsioonilist asukohta ei paku, on lahendatud loominguliselt mujal. Näiteks asuvad hoone katusel väliterrass ja tähetorn.

Sõle Spordikeskus

Address: Sõle 40a

Arhitektuur: Kadarik, Tüür. Arhitektid

Sisearhitektuur: Ruumilabor OÜ

Sõle spordikeskus on ainus Põhja-Tallinna munitspaalspordikeskus, mis pakub võimalusi nii pallitreeninguteks kui ujumiseks ning seda nii koolidele ja spordiklubidele kui inimesele tänavalt. Hoone valmis 2012. korraldatud arhitektuurikonkursi võidutöö alusel, mille lähtealuseks oli omakorda 2003. aastal algatatud detailplaneering. 14 aasta jooksul saatis hoone projekteerimist ja valmimist tugev kogukondlik huvi ning kahtlus, et tege- mist on poliitlubadusega, mis kunagi ei realiseeru.

1. Kavakava arhitektid. Kasvulava seletuskiri https://telliskiviselts.info/sites/default/files/kasvulava_seletuskiri.pdf